

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ: ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΓΙΑ ΤΕΛΕΙΩΣ ΑΡΧΑΡΙΟΥΣ

Μια φιλική προς τον χρήστη γραμματική για τα επίπεδα A1-A2

Μαρία Πουλοπούλου

Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Κρήτης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τα βασικά

Αυτό το βιβλίο αποτελεί μια φιλική προς τον χρήστη γραμματική της Νέας Ελληνικής. Στόχος του είναι να λειτουργήσει σαν ένας κατανοητός οδηγός πλοήγησης, που θα βοηθήσει τους τελείως αρχαίους να εισέλθουν στον κόσμο της Νέας Ελληνικής και να τον εξερευνήσουν με ασφάλεια. Φαντάζομαι ότι για τους περισσότερους από εσάς αυτός ο κόσμος είναι άγνωστος, οπότε θα ήταν χρήσιμη μια σύντομη εισαγωγή. (Ωστόσο, αν οι πληροφορίες που δίνονται σας δυσκολεύουν ή εάν πιστεύετε ότι μπορείτε να κάνετε και χωρίς αυτές, προσπεράστε την πρώτη σελίδα και πηγαίνετε κατευθείαν στην ενότητα 1.1.)

Η Νέα Ελληνική είναι η επίσημη γλώσσα της Ελλάδας και μια από τις επίσημες γλώσσες της Κύπρου. Μιλιέται σήμερα ως πρώτη ή δεύτερη γλώσσα από 12-15 εκατομμύρια ανθρώπους, όχι μόνο στην Ελλάδα και στην Κύπρο, αλλά και σε χώρες με μειονοτικές ή μεταναστευτικές κοινότητες ελληνικής καταγωγής (μεταξύ άλλων στις ΗΠΑ, στον Καναδά, στην Αυστραλία, στη Γερμανία, στη Γεωργία, στην Ουκρανία κ.α.). Η Νέα Ελληνική είναι επίσης μία από τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ως απόγονος της Αρχαίας Ελληνικής, η Νέα Ελληνική ανήκει σε έναν ανεξάρτητο κλάδο της ινδοευρωπαϊκής γλωσσικής οικογένειας. Σε σύγκριση με την Αρχαία Ελληνική, η Νέα Ελληνική διαθέτει ένα απλούστερο φωνολογικό σύστημα με πέντε μόνο φωνήεντα και αρκετά σύμφωνα. Ο τόνος στη Νέα Ελληνική είναι δυναμικός και περιορίζεται σε μία από τις τρεις τελευταίες συλλαβές της λέξης. Από τυπολογική άποψη, η Νέα Ελληνική είναι κλιτή γλώσσα. Αυτό σημαίνει ότι οι γραμματικές πληροφορίες (σχετικά με τον αριθμό, την πτώση, τον χρόνο, την άποψη) εντοπίζονται στις καταλήξεις των κλιτών λέξεων (ουσιαστικά, αντωνυμίες, άρθρα, επίθετα, ρήματα). Ένα από τα βασικά συντακτικά χαρακτηριστικά της Νέας Ελληνικής είναι η ελεύθερη σειρά των όρων: Τα βασικά συστατικά της πρότασης (υποκείμενο, ρήμα, αντικείμενο) μπορούν να λάβουν διαφορετικές θέσεις μέσα σε αυτήν. Προτάσεις που περιλαμβάνουν τα ίδια βασικά συστατικά αλλά σε διαφορετική διάταξη έχουν κοινή εν πολλοίς σημασία, αλλά διαφέρουν ως προς έμφαση που δίνεται σε κάθε συστατικό. Η σύνθεση και η παραγωγή είναι δύο βασικοί μηχανισμοί για τον εμπλουτισμό του λεξιλογίου, γεγονός που εξηγεί γιατί πολλές λέξεις, ακόμα και συχνόχρηστες, έχουν μεγάλο μήκος. Σε σύγκριση με τα Αγγλικά, η ανάγνωση στα

Νέα Ελληνικά είναι εύκολη. Το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να μάθετε σε ποιον φθόγγο αντιστοιχεί κάθε γράμμα (ή συνδυασμός γραμμάτων) του ελληνικού αλφαβήτου και μετά απλώς να εφαρμόσετε αυτή τη γνώση στην πράξη. Η ορθογραφία, όμως, δεν είναι τόσο εύκολη. Αντίθετα με τα σύμφωνα, κάποια φωνήεντα αναπαρίστανται από περισσότερα του ενός γράμματα, και αυτό αποτελεί πρόβλημα (αλλά υπάρχουν κανόνες για να σας βοηθήσουν).

Όπως συμβαίνει με κάθε γλώσσα, η εκμάθηση της Νέας Ελληνικής συνεπάγεται την ανάπτυξη κάποιων γλωσσικών δεξιοτήτων. Για να πει κανείς ότι γνωρίζει Νέα Ελληνικά πρέπει να καταλαβαίνει τι λένε οι άλλοι, να επικοινωνεί μαζί τους, να διαβάζει, να γράφει (ει δυνατόν σωστά) κ.ά. Όλες αυτές οι δεξιότητες δεν είναι εξίσου σημαντικές. Η κατανόηση και η ομιλία (δεξιότητες που σχετίζονται με την προφορική επικοινωνία) είναι πιο σημαντικές από την ανάγνωση και τη γραφή (δεξιότητες που σχετίζονται με τη γραπτή επικοινωνία). Αν γνωρίζω για παράδειγμα Ιταλικά, θα πω μάλλον *Μιλάω Ιταλικά* παρά *Γράφω Ιταλικά*. Εξάλλου, υπάρχουν άνθρωποι που μιλάνε άριστα μια γλώσσα, και παρ' όλα αυτά δεν μπορούν να διαβάσουν ή να γράψουν ούτε λέξη σε αυτή τη γλώσσα.

Αν και λιγότερο σημαντικές, η ανάγνωση και η γραφή είναι απολύτως απαραίτητες στο μαθησιακό περιβάλλον που επιλέξατε εδώ (και που αποτελεί ένα μόνο από τα μαθησιακά περιβάλλοντα που έχετε στη διάθεσή σας). Μην ξεχνάτε ότι αυτό που διαβάσετε είναι ένα βιβλίο, έστω και ηλεκτρονικό, και αυτό που βλέπετε είναι μια γραμματική, ένα κατεξοχήν γραπτό κείμενο. Σε αυτό το μαθησιακό περιβάλλον, η ανάγνωση και η γραφή είναι αναγκαίες ως πρώτο βήμα για την προφορική επικοινωνία. Ας αρχίσουμε λοιπόν.

1.1 Το ελληνικό αλφάβητο

Το ελληνικό αλφάβητο περιλαμβάνει 24 γράμματα, το καθένα τους σε δύο τύπους (ως πεζό/μικρό και ως κεφαλαίο γράμμα). Τα μικρά γράμματα μπορεί να διαφέρουν από τα αντίστοιχα κεφαλαία. Η γραφή αναπτύσσεται από τα αριστερά προς τα δεξιά. Η καλλιγραφία (η λέξη *calligraphy* είναι ελληνικής καταγωγής) δεν είναι διαδεδομένη στις μέρες μας, και τα χειρόγραφα γράμματα δεν διαφέρουν ριζικά από την τυπογραφική εκδοχή τους. Κάποια γράμματα είναι τα ίδια με γράμματα του λατινικού ή του κυριλλικού αλφαβήτου, γεγονός που μπορεί να σας διευκολύνει αλλά μπορεί να προκαλέσει και σύγχυση.

Ας δούμε τώρα το αλφάβητο αναλυτικά. Κάθε γράμμα (μικρό και κεφαλαίο) παρουσιάζεται ως τυπογραφικό στοιχείο. Στην παρουσίαση της προφοράς χρησιμοποιούνται αγγλικά παραδείγματα κατά το δυνατόν. Να έχετε υπόψη σας, πάντως, πως υπάρχουν διαφορές στην προφορά μεταξύ των δύο γλωσσών. Τα ονόματα των γραμμάτων δεν είναι σημαντικά σε αυτή τη φάση. Τώρα προέχει η προφορά.

Ελληνικό γράμμα	Περιγραφή και σχόλια
Α/α	Το γράμμα <i>A/a</i> αναπαριστά ένα βραχύ [a], όπως στο <i>hat</i> . (Δεν υπάρχουν μακρά φωνήεντα στα Νέα Ελληνικά.) Από εδώ και πέρα θα χρησιμοποιήσω το [a] σαν στήριξη για την παρουσίαση των συμφώνων.
Β/β	Αυτό το γράμμα δεν είναι το [b] που λογικά θα περιμένατε. Είναι το [v], όπως στο <i>vase</i> .
Γ/γ	Ο φθόγγος που αντιστοιχεί στο <i>Γ/γ</i> δεν υπάρχει στα Αγγλικά. Θα βρείτε μια ομοιότητα με τον αρχικό φθόγγο της γαλλικής λέξης <i>rendez-vous</i> (και εδώ πρέπει οπωσδήποτε να επισκεφθείτε το google.translate για να ακούσετε την αυθεντική γαλλική προφορά). Αντίθετα με το χειρόγραφο, το τυπογραφικό μικρό γράμμα δεν έχει συνήθως καθόλου κενό στη βάση του.
Δ/δ	Αυτό το γράμμα αντιστοιχεί στον φθόγγο [ð] της λέξης <i>than</i> .
Ε/ε	Το <i>E/e</i> αναπαριστά τον φθόγγο [e] της λέξης <i>pen</i> .
Ζ/ζ	Είναι, πιστεύω, εύκολο να συσχετίσετε το κεφαλαίο γράμμα με το [z], όπως στη

	λέξη <i>zoo</i> . Για να γράψετε το μικρό ζ, πρώτα κάντε μια οριζόντια γραμμούλα και συνεχίστε με ένα τελικό ζ.
Η/η	Το γράμμα <i>H/η</i> αντιστοιχεί σε ένα βραχύ [i], όπως στο <i>típ</i> .
Θ/θ	Αυτό το γράμμα αντιπροσωπεύει τον φθόγγο [θ], όπως στη λέξη <i>thin</i> .
Ι/ι	Και αυτό το γράμμα αντιστοιχεί στο [i] όπως στη λέξη <i>típ</i> (βλ. το <i>H/η</i>). Μέχρι τώρα δύο διαφορετικά γράμματα αναπαριστούν τον ίδιο ακριβώς φθόγγο. Αυτό σημαίνει ότι αν ακούσουμε τον φθόγγο [i] δεν μπορούμε επί της αρχής να πούμε ποιο από τα δύο γράμματα τον αντιπροσωπεύει κάθε φορά. Θα αναρωτιέστε, φαντάζομαι, για ποιον λόγο χρησιμοποιούνται δύο διαφορετικά γράμματα για τον ίδιο φθόγγο. Η απάντηση είναι αυτή: Το νεοελληνικό σύστημα γραφής διατηρεί από κάποιες απόψεις την αρχαιοελληνική παράδοση. Στα Αρχαία Ελληνικά καθένα από τα δύο γράμματα αναπαριστούσε διαφορετικούς φθόγγους. Τώρα η φωνητική διαφορά δεν υπάρχει, αλλά η διαφορά στη γραφή παραμένει.
Κ/κ	Το γράμμα αυτό αντιστοιχεί σε ένα μη δασυνόμενο [k] όπως στη λέξη <i>book</i> .
Λ/λ	Ο φθόγγος που αναπαρίσταται εδώ βρίσκεται πιο κοντά στο [l] του <i>like</i> παρά στο [l] του <i>little</i> .
Μ/μ	Δεν είναι δύσκολο, πιστεύω, να αντιστοιχίσετε το κεφαλαίο Μ στο [m]

	της λέξης <i>make</i> . Για να γράψετε το μικρό γράμμα πρώτα κάνετε μια κάθετη γραμμή και χωρίς να αφήσετε κενό συνεχίστε με κάτι σαν το <i>u</i> του λατινικού αλφαβήτου.
Ξ/ξ	Αυτό το γράμμα αντιπροσωπεύει ένα διπλό σύμφωνο, το [ks], όπως στη λέξη <i>ox</i> . Για να φτιάξετε το μικρό γράμμα σχεδιάστε πρώτα μια οριζόντια γραμμή, μετά ένα ημικόκλιο και μετά ένα τελικό ς.
N/v	Το γράμμα αναπαριστά τον φθόγγο [n], όπως στη λέξη <i>noise</i> .
O/o	Το <i>O/o</i> αντιστοιχεί σε ένα βραχύ [o], όπως στο <i>top</i> .
Π/π	Αυτό το γράμμα ισοδυναμεί με ένα μη δασυνόμενο [p], όπως στη λέξη <i>stop</i> .
P/p	Ο φθόγγος που αναπαρίσταται από το <i>P/p</i> είναι πολύ διαφορετικός από το αγγλικό [p] στη λέξη <i>tropical</i> . Συγγενεύει περισσότερο με το ιταλικό και το ισπανικό [p] στις λέξεις Roberto ή Ramón (εάν δεν μιλάτε Ιταλικά ή Ισπανικά συμβουλευτείτε το google.translate για να ακούσετε την αυθεντική προφορά). Για να προφέρουμε το [p] η άκρη της γλώσσας πρέπει να πάρει πρόσθια θέση και να αγγίξει χαλαρά την περιοχή πάνω από τα δόντια της άνω γνάθου.
Σ/σ (-ς)	Το γράμμα αναπαριστά το [s], όπως στο <i>see</i> . Είναι το μόνο σύμφωνο που αναπαρίσταται από δύο μικρά γράμματα. Όταν το [s] βρίσκεται στο τέλος λέξης

	γράφεται με -ς. Σε όποια άλλη θέση γράφεται με σ.
Τ/τ	Το γράμμα <i>T/t</i> αντιστοιχεί σε ένα μη δασυνόμενο [t], όπως στη λέξη <i>spot</i> .
Υ/υ	Αυτό το γράμμα αποτελεί την τρίτη γραφική αναπαράσταση του φθόγγου [i] όπως στη λέξη <i>tip</i> . Τώρα πια μπορείτε να ανησυχείτε για τρία, και όχι για δύο, γράμματα.
Φ/φ	Το γράμμα <i>Φ/φ</i> αντιστοιχεί στο [f], όπως στο <i>fish</i> .
Χ/χ	Ο φθόγγος που αναπαρίσταται με το <i>X/x</i> έχει κάποια ομοιότητα με το <i>ham</i> ή το σκοτσέζικο <i>loch</i> , αλλά συγγενεύει περισσότερο με το ισπανικό <i>jamón</i> (συμβουλευτείτε και πάλι το google.translate).
Ψ/ψ	Το γράμμα <i>Ψ/ψ</i> αντιστοιχεί σε ένα διπλό σύμφωνο, το [ps], όπως στη λέξη <i>stops</i> .
Ω/ω	Αυτό είναι το τελευταίο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Το <i>Ω/ω</i> αναπαριστά και πάλι τον φθόγγο [o] όπως στη λέξη <i>top</i> . Το κεφαλαίο τυπογραφικό διαφέρει αρκετά από το αντίστοιχο χειρόγραφο.

Πίνακας 1.1: Το ελληνικό αλφάβητο: Τα γράμματα και η φωνητική τους αναπαράσταση.

Για να βρείτε ελληνικές γραμματοσειρές ξεκινήστε από εδώ: <http://www.greek-language.com/Fonts.html>.

Γράμματα-παγίδα

Όταν διαβάσετε ή γράφετε Νέα Ελληνικά, προσέξτε: το *B/β* δεν είναι *B/b*, είναι [v]. Το γράμμα *H/η* δεν είναι τα λατινικά *H* ή *n*, αφού αντιστοιχεί στο [i]. Η μικρογράμματη εκδοχή

του *N/v* δεν είναι το λατινικό *v*, ισοδυναμεί με [n]. Το *P/p* δεν είναι το *P/p*, αντιστοιχεί στο [r]. Το *Y/v* δεν είναι *Y* και *u*, αντιστοιχεί στο [i]. Τέλος, το *X/χ* είναι [h] και όχι [ks].

Συνηθισμένα λάθη στη γραφή

- Στο μικρό γράμμα του *T/t* η κάθετη γραμμή δεν περνά πάνω την οριζόντια, όπως στο λατινικό *t*.
- Το μικρό γράμμα του *Y/v* δεν έχει πρόσθετη γραμμή στα αριστερά όπως το λατινικό *u*, και η βάση του είναι κυκλική, όχιγωνιώδης. Αν την κάνετεγωνιώδη τότε θα έχετε φτιάξει ένα *v*, που αντιστοιχεί στο [n].
- Αντίθετα με το λατινικό *I/i*, το μικρό γράμμα στο *I/i* δεν έχει τελεία στην κορυφή του.

Μικρά και κεφαλαία γράμματα

- Οι λέξεις που γράφονται με μικρά γράμματα ξεκινούν με κεφαλαίο γράμμα στην αρχή της πρότασης.
- Όλα τα κύρια ονόματα γράφονται με κεφαλαίο: ονόματα προσώπων, μήνες, ημέρες (αντίθετα με τα γαλλικά). Τα αφηρημένα ουσιαστικά (όπως το αγγλικό *justice*) και τα συγκεκριμένα ουσιαστικά (όπως το αγγλικό *table*) γράφονται με μικρό γράμμα.
- Η τελεία (.), το κόμμα (,), το θαυμαστικό (!) και τα αποσιωπητικά (...) δεν διαφέρουν από αυτά που χρησιμοποιούνται στο λατινικό αλφάβητο. Διαφέρουν όμως το ελληνικό ερωτηματικό (;) και τα εισαγωγικά («__»).

Ας περάσουμε τώρα στην πράξη. Προσπαθήστε πρώτα να διαβάσετε και μετά πατήστε πάνω στη λέξη για να την ακούσετε και να ελέγξετε την προφορά σας. Μη σας απασχολεί η σημασία των λέξεων. Αυτό που σας ενδιαφέρει σε αυτή τη φάση είναι μόνο η προφορά.

Θα ξεκινήσουμε με μερικές πολύ μικρές λέξεις:

(1a) με, μα, μη, σε, ας, πας, φας, πες, δες, λες

(1b) ΝΑ, ΑΝ, ΘΑ, ΤΑ, ΖΩ, ΔΕΝ, ΠΩΣ

Για να δουλέψουμε με μεγαλύτερες λέξεις χρειαζόμαστε και κάτι άλλο. Αυτό το κάτι άλλο είναι ο τόνος, ένα σημαντικό συμπλήρωμα του ελληνικού φωνητικού συστήματος.

1.2 Ο τόνος

Θα προσπαθήσω να εξηγήσω τον τόνο χρησιμοποιώντας ένα ζεύγος λέξεων. Αυτές οι λέξεις αποτελούνται από τους ίδιους ακριβώς φθόγγους στην ίδια ακριβώς διάταξη (φωνητικά [rote]). Ακούστε τις λέξεις:

(2) ΠΟΤΕ / ΠΟΤΕ

Μπορείτε να ακούσετε τη διαφορά; Ελπίζω πως ναι (αν όχι, τότε ακούστε τις λέξεις και πάλι). Γιατί υπάρχει αυτή η διαφορά; Γιατί τα φωνήεντα σε αυτές τις λέξεις φαίνεται να έχουν διαφορετικό βάρος κάθε φορά. Στην πρώτη λέξη το [o] προφέρεται κάπως δυνατότερα και με λίγο μεγαλύτερη διάρκεια από το [e]. Στη δεύτερη λέξη αυτό το είδος έμφασης μεταφέρεται στο [e], που τώρα προφέρεται δυνατότερα και με λίγο μεγαλύτερη διάρκεια από ό,τι το [o]. Αυτό είναι ο τόνος.

Ας δούμε και άλλα παραδείγματα. Τώρα πρέπει να ακούσετε τις ακόλουθες λέξεις και να πείτε ποιο φωνήεν ακούγεται πιο δυνατό (και μετά μπορείτε να ελέγξετε την απάντησή σας στο 5).

(3) ΦΟΡΑ ΦΟΡΑ
ΑΘΗΝΑ ΑΘΗΝΑ
ΩΜΟΣ ΩΜΟΣ

Λέξεις με ταυτόσημη φωνητική δομή σαν τις προηγούμενες είναι πραγματικές λέξεις. Και αυτές οι λέξεις διαφέρουν στη σημασία λόγω του τόνου και μόνο. Τα ΠΟΤΕ και ΠΟΤΕ, για παράδειγμα, αντιστοιχούν στα αγγλικά *when* και *ever* (ή *never*). Ο τόνος λοιπόν επηρεάζει τη σημασία, άρα και την επικοινωνία, κάτι που ξεπερνά κατά πολύ αυτά τα ζεύγη (και αρκετά παρόμοια) και ισχύει για κάθε νεοελληνική λέξη. Ο τόνος συνεργάζεται με τους φθόγγους της γλώσσας σχηματίζοντας το «προφίλ» της κάθε λέξης. Με βάση τα προηγούμενα, λάθη στον τόνο μπορούν να καταστρέψουν το «προφίλ» μιας λέξης, με αποτέλεσμα να προκαλέσουν παρανοήσεις ή ακόμα και να διαταράξουν την επικοινωνία. Σε αυτό ακριβώς το σημείο θα πρέπει να πάψετε να ανησυχείτε τόσο για την προφορά σας (το ξέρω ότι ανησυχείτε) και να αρχίσετε να ανησυχείτε για τον τόνο. Όσο «άσχημα» και αν προφέρετε το νεοελληνικό γ (εντός κάποιων ορίων βέβαια) οι άλλοι θα υποθέσουν ότι δεν είστε φυσική ομιλήτρια / φυσικός ομιλητής (και λοιπόν;), αλλά θα καταλάβουν αυτό που προσπαθείτε να πείτε. Εάν παρατονίσετε μια λέξη, κανένας δεν θα καταλάβει αυτό που λέτε.

Σχετικά με τον τόνο θα πρέπει να παρατηρήσουμε τα εξής:

- Ο τόνος δεν είναι καθορισμένος (όπως στα γαλλικά), αλλά τουλάχιστον περιορίζεται σε μία από τις τρεις τελευταίες συλλαβές της λέξης. Όσο μεγάλη κι αν είναι μια λέξη (και υπάρχουν αρκετές πολυσύλλαβες λέξεις) ο τόνος δεν μπορεί ποτέ να βρίσκεται πέραν της τρίτης από το τέλος συλλαβής.

(4) τηλεφώνημα, τηλεφωνία, τηλεφωνικός

321 321 321

- Κάθε λέξη μπορεί να έχει μόνο έναν τόνο (αλλά δείτε το κεφάλαιο 10 για μια εξαίρεση).
- Ο τόνος αναπαρίσταται στα μικρά γράμματα (δυστυχώς όχι στα κεφαλαία) από ένα σημάδι πάνω στο τονιζόμενο φωνήεν της λέξης. Ας δούμε τα παραδείγματα 3 και 4 γραμμένα με μικρά γράμματα:

(5) πότε/ποτέ, φώρα/φορά, Αθηνά/Αθήνα, ωμός/ώμος

Το σημάδι αυτό βρίσκεται εκεί για να δείξει ποιο από τα φωνήεντα ακούγεται δυνατότερο. Κατά συνέπεια, δεν χρησιμοποιείται σε μονοσύλλαβες λέξεις (δείτε τις λέξεις του παραδείγματος 1).

- Ως τελείως αρχάριοι θα πρέπει να έχετε υπόψη σας ότι το σημάδι του τόνου δεν είναι διακοσμητικό στοιχείο. Αποτελεί απαραίτητο συστατικό της γραφής, το οποίο θα σας βοηθήσει να αναπτύξετε την αίσθησή σας για τον τόνο.

Το τονικό σημάδι μοιάζει περισσότερο με δείκτη παρά με τελεία.

1.3 Ώρα για εξάσκηση

Τώρα που γνωρίζετε και τον τόνο, μπορούμε να περάσουμε σε μεγαλύτερες λέξεις:

(6) έλα, από, νερό, βάζω, μαμά, θέλω, δίνω, θύμα, φυτό,
 ξέρω, ψάρι, πάμε, χαρά, τώρα, όταν

Οι λέξεις στο επόμενο παράδειγμα έχουν ταυτόσημη φωνητική δομή, αλλά διαφορετικό τόνο. Πρώτα πρέπει να τις διαβάσετε και μετά να τις ακούσετε:

- (7) νόμος/νομός, μόνος/μονός, θόλος/θολός, χάλι/χαλί,
κάλος/καλός, φίλη/φιλί, πόλη/πολύ, ράφι/ραφή

Ας περάσουμε τώρα σε μεγαλύτερες λέξεις. Προσέξτε ότι ο τόνος βρίσκεται πάντα σε μία από τις τρεις τελευταίες συλλαβές:

- (8) σήμερα, ποτήρι, απορώ, καλημέρα, τηλέφωνο, τηλεφωνώ, εφημερίδα

Να και μερικές πραγματικά μεγάλες λέξεις. Πάρτε μια βαθιά ανάσα και ξεκινήστε!

- (9) εξωτερικός, καταναλώνω, αλατοπίπερο, ενημερωμένος, παρατηρητικός,
αποδοτικότητα, ανεβοκατεβάζω, παραληρηματικός, περιχαρακωθήκαμε

Οι συνδυασμοί δύο ή και τριών συμφώνων είναι αρκετά συνηθισμένοι στα Νέα Ελληνικά:

- (10a) τρία, κράτος, κλίμα, χρώμα, πέφτω, πλένω, αφρός, γλυκός,
γνώμη, πράγμα, μνήμη, βρίσκω

- (10b) άστρο, αστραπή, σπρώχνω, εχθρός, σκληρός, άνθρωπος, έμβρυο

Δύο ίδια σύμφωνα προφέρονται ακριβώς όπως ένα:

- (I) αλλά, Ελλάδα, γράμμα, άρρωστος, ιπποπόταμος

Το γράμμα Σ/σ(-ς) είναι πάντα [s] μεταξύ φωνηέντων, είτε εντός της λέξης είτε μεταξύ λέξεων. Μπορεί να αντιστοιχεί στο [z] μόνο όταν ακολουθείται από φθόγγους όπως το [m] ή το [v] (για έναν πλήρη κατάλογο με τους φθόγγους αυτούς πατήστε εδώ: <http://www.foundalis.com/lan/grphdet1.htm>). Ακούστε τις ακόλουθες λέξεις:

- (II) άσε, όσα, πέρασα, θάλασσα, στόμα, σπόρος, σμήνος, σβήνω

Οι συνδυασμοί φωνηέντων είναι επίσης πιθανοί στα Νέα Ελληνικά:

- (11) ζωή, ζώα, μία, τρώω, αέρας, εννέα, περίεργος, αηδόνι

Ίσως να έχετε ήδη παρατηρήσει ότι μια λέξη μπορεί να αρχίζει με οποιονδήποτε φθόγγο, συνήθως όμως τελειώνει με φωνήεν. Τα μόνα σύμφωνα που είναι αποδεκτά σε τελική θέση είναι το [s] και το [n].

Μετά από όλες αυτές τις λέξεις θα πρέπει πια να αναρωτιέστε αν υπάρχει [b] ή [g] στα Νέα Ελληνικά. Η απάντηση βρίσκεται στην επόμενη ενότητα.

1.4 Λίγοι ακόμα φθόγγοι

Υπάρχουν κάποιοι φθόγγοι που αναπαρίστανται όχι από ένα γράμμα αλλά από έναν συνδυασμό γραμμάτων. Αυτοί οι φθόγγοι μπορεί να είναι σύμφωνα ή φωνήεντα.

1.4.1 Σύμφωνα

- Ο συνδυασμός *μπ* αντιστοιχεί στο [b], όπως στη λέξη *book*.
- Ο συνδυασμός *ντ* αντιστοιχεί στο [d], όπως στη λέξη *door*.
- Οι συνδυασμοί *γκ/γγ* αντιστοιχούν στο [g] όπως στη λέξη *gum*. (Ο συνδυασμός *γγ* αποτελεί εξαίρεση σε έναν κανόνα για τα διπλά σύμφωνα. Θυμάστε; Αν όχι, δείτε ξανά την ενότητα 1.3).

- Στην αρχή της λέξης τα *μπ*, *ντ*, *γκ* προφέρονται [b], [d] and [g]. Μέσα στη λέξη μπορούν να προφέρονται με δύο τρόπους [b/mb], [d/nd], and [g/ng]. Είστε ελεύθεροι να ακολουθήσετε οποιονδήποτε από τους δύο. Αυτό που δεν μπορείτε να κάνετε είναι να προφέρετε το *μπ* σαν [mp], το *ντ* σαν [nt] και τα *γκ/γγ* σαν [nk].

- Όπως και τα υπόλοιπα σύμφωνα (βλ. ενότητα 1.3), τα [b], [d], [g] μπορούν να συνδυαστούν με άλλα σύμφωνα (συνήθως το [r]):

(III) *μπροστά*, *ντροπή*, *γκρίζος*

Εκτός από τα απλά σύμφωνα [b], [d], [g], υπάρχουν δύο διπλά σύμφωνα που αναπαρίστανται από δύο γράμματα:

- Ο συνδυασμός *τσ* αντιστοιχεί στο [ts].
- Ο συνδυασμός *τζ* αντιστοιχεί στο [dz].

Όπως το [ks] ή το [ps], αυτά τα σύμφωνα βασίζονται σε ήδη υπάρχοντα απλά σύμφωνα, οπότε δεν προσθέτουν κάτι καινούριο στο φωνητικό φάσμα της Νέας Ελληνικής.

Είσαστε, πιστεύω, έτοιμοι τώρα να διαβάσετε τις ακόλουθες λέξεις και μετά να ελέγξετε την προφορά:

- (12) μπορώ, ντύνω, γκάζι, αμπέλι, Αντώνης, φεγγάρι, ομπρέλα, άντρας, γκρεμός, τσάντα, τσιμέντο, τζάμι, τζίτζικας

1.4.2 Φωνήεντα

Εδώ έχουμε μόνο ένα καινούριο φωνήεν. Είναι το [u], όπως στο *φοοι*, το οποίο αναπαρίσταται από τον συνδυασμό *ου*.

Υπάρχουν όμως και άλλοι συνδυασμοί, οι οποίοι αναπαριστούν φωνήεντα που ήδη γνωρίζετε:

- Το γνωστό μας [i] μπορεί να γράφεται και ως *ει* ή *οι*. Τώρα πια έχετε πέντε αναπαραστάσεις του [i] για να διαλέξετε.
- Ο φθόγγος [e] γράφεται και ως *αι*.

Διαβάστε τώρα τις ακόλουθες λέξεις και ελέγξτε την προφορά. Προσέξτε ότι το σημάδι του τόνου βρίσκεται στο δεύτερο γράμμα του κάθε συνδυασμού:

- (13) κάνει, μπορεί, όμοι, ωμοί, είμαι, αίμα, ουρά, ούλα

Τα διαλυτικά

Οι συνδυασμοί γραμμάτων που αντιπροσωπεύουν σύμφωνα έχουν μία μόνο φωνητική αναπαράσταση. Με άλλα λόγια, το *μπ* είναι πάντοτε [b/mb] κ.λπ. Δεν ισχύει όμως αυτό για τους συνδυασμούς φωνηέντων. Με άλλα λόγια, το *αι* είναι τις περισσότερες φορές [e], αλλά θα μπορούσε και να είναι [ai]. Πώς μπορεί κανείς να το ξέρει όταν μαθαίνει μια καινούρια λέξη ή όταν διαβάζει; Αυτές οι διαδικασίες σχετίζονται με τη γραφή, και ένα ειδικό σημάδι είναι εδώ για να σας βοηθήσει:

(IV) παιδάκι / παϊδάκι

Τα διαλυτικά, αυτή η διπλή τελεία πάνω από το δεύτερο γράμμα, δείχνουν ότι το *αι* προφέρεται [ai]. Εάν η λέξη τονίζεται στο πρώτο από τα δύο φωνήεντα το ίδιο το τονικό σημάδι δείχνει ότι πρέπει να προφέρουμε χωριστά και τα διαλυτικά δεν είναι απαραίτητα.

(V) Μάιος

Όταν ο συνδυασμός δεν τονίζεται ή το τονικό σημάδι βρίσκεται στο δεύτερο γράμμα, ο συνδυασμός αναπαριστά ένα φωνήεν (ελέγξτε και πάλι τις λέξεις του 13).

- Τα διαλυτικά στη γραφή δεν είναι διακοσμητικό στοιχείο. Για να δείτε πόσο σημαντικά είναι ας πάμε πάλι στις λέξεις *παιδάκι* και *παιδάκι*. Η πρώτη σημαίνει “little child”, η δεύτερη “lamb chop”.

Δύο περίπλοκοι συνδυασμοί: *av/ev*

Ένα από τα πιο δύσκολα σημεία της γραφής είναι οι συνδυασμοί *av/ev*. Εδώ το γράμμα *Y/v* δεν αναπαριστά φωνήεν αλλά σύμφωνο (μοναδική περίπτωση στην ελληνική γραφή). Και σαν να μην έφτανε αυτό, μπορεί να προφέρεται ως [v] ή ως [f] ανάλογα με τον φθόγγο που ακολουθεί:

- Προφέρεται ως [v] όταν ο φθόγγος που ακολουθεί είναι ηχηρός (ηχηροί φθόγγοι είναι τα φωνήεντα και κάποια σύμφωνα σαν το [l] ή το [r]).
- Προφέρεται ως [f] όταν ο φθόγγος που ακολουθεί είναι άηχος (άηχοι φθόγγοι είναι σύμφωνα σαν τα [t], [k], [x]).

(VIa) αυγό, αυλή, Παρασκευή, ευλογώ

(VIb) αυτός, ευκολία, ευχαριστώ

(Για έναν πλήρη κατάλογο των ηχηρών και άηχων συμφώνων πατήστε εδώ: http://en.wiktionary.org/wiki/Appendix:Greek_pronunciation.)

Και τώρα, το χειρότερο: Εάν ο συνδυασμός τονίζεται, το τονικό σημάδι πηγαίνει στο *v*. Πολύ περίεργο, αν σκεφτούμε ότι εδώ το γράμμα *v* αντιστοιχεί σε σύμφωνο και όχι σε φωνήεν.

(VII) αύριο, εύκολος, Εύα

Εάν το τονικό σημάδι πηγαίνει στο πρώτο γράμμα του συνδυασμού, τότε τα δύο γράμματα προφέρονται χωριστά και το *v* διαβάζεται ως φωνήεν:

(VIII) άυπνος, άυλος

1.5 Σύνοψη

Καιρός να συνοψίσουμε τα βασικά της προφοράς και της γραφής. Οι φθόγγοι στους επόμενους πίνακες ακολουθούνται από κάθε γραφική τους αναπαράσταση (με μικρά γράμματα), μαζί με παραδείγματα. Η σημασία εξακολουθεί να μην έχει σημασία, αλλά την προσέθεσα για να σας δώσω κάτι διαφορετικό μετά από τόσες σελίδες με θέμα την προφορά.

1.5.1 Τα φωνήεντα

Το νεοελληνικό φωνηεντικό σύστημα είναι ένα απλό (βασικό) σύστημα που αποτελείται από 5 βραχέα φωνήεντα.

ΦΘΟΓΓΟΣ	ΓΡΑΜΜΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ
[a]	α	μαμά (“mom”)
[e]	ε, αι	νερό (“water”), παίζω (“to play”)
[i]	η, ι, υ, ει, οι	ημέρα (“day”), ίσως (“perhaps”), ύψος (“height”), είμαι (“to be”), οικονομία (“economy”)
[o]	ο, ω	φοράω “to wear”
[u]	ου	ουρανός “sky”

Πίνακας 1.2: Τα φωνήεντα της Νέας Ελληνικής και η αναπαράστασή τους στη γραφή.

Για μια τεχνική παρουσίαση του φωνηεντικού συστήματος πατήστε εδώ: http://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Greek_phonology.

Τρία από τα προηγούμενα φωνήεντα έχουν δύο ή και περισσότερες γραφικές αναπαραστάσεις. Αν υπολογίσουμε ότι τα *αι* and *ε* ακούγονται το ίδιο, η ορθογραφία φαίνεται αρκετά δύσκολη υπόθεση. Δεν χρειάζεται να πανικοβάλλεστε: Στο κάτω κάτω δεν είσαστε οι πρώτοι που αντιμετωπίζουν αυτό το πρόβλημα. Γενιές και γενιές φυσικών ομιλητών πέρασαν τα ίδια στο σχολείο. Εξάλλου, ακόμα και αν γράψετε *ε* αντί του *αι* οι άλλοι θα καταλάβουν τι θέλετε να πείτε. Εκτός από αυτά θα έπρεπε να έχετε υπόψη σας τα ακόλουθα:

- Μπορείτε να βασιστείτε στη γραμματική για να βοηθηθείτε στην ορθογραφία. Για παράδειγμα τα ουσιαστικά, τα επίθετα και οι αντωνυμίες εμφανίζουν το γράμμα *ο* στην κατάληξή τους, ενώ τα ρήματα εμφανίζουν ένα τελικό *-ω*.
- Με τον ίδιο τρόπο μπορείτε να χρησιμοποιήσετε την παραγωγή και τη σύνθεση. Οι λέξεις διατηρούν την αρχική τους ορθογραφία και στις δύο περιπτώσεις (πρβλ. τα αγγλικά *human*, *humanity*, *humane*, *humanitarian*), και αυτό θα είναι πολύ βοηθητικό στο μέλλον.

1.5.2 Τα σύμφωνα

Το σύστημα συμφώνων της Νέας Ελληνικής αποτελείται από 18 απλά και 4 διπλά σύμφωνα. Μερικά σύμφωνα (5 για την ακρίβεια) αναπαρίστανται από δύο γράμματα

και τα υπόλοιπα από ένα γράμμα. Όλα τους όμως (με την εξαίρεση του [g]) έχουν μόνο μία γραφική αναπαράσταση (θυμάστε τι γίνεται με τα φωνήεντα).

ΦΘΟΓΓΟΣ	ΓΡΑΜΜΑ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ
[p]	π	πάω (“to go”)
[b]	μπ	μπαμπάς (“Dad”)
[v]	β	βάζω (“to put”)
[f]	φ	φίλος (“friend”)
[k]	κ	καλός (“good”)
[g]	γκ/γγ	γκρεμός (“cliff”), φεγγάρι (“moon”)
[ɣ]	γ	γάλα (“milk”)
[h]	χ	χαλί (“rug”)
[t]	τ	τώρα (“now”)
[d]	ντ	ντύνω (“to dress”)
[ð]	δ	δίνω (“to give”)
[θ]	θ	θέλω (“want”)
[m]	μ	μέλι (“honey”)
[n]	ν	νερό (“water”)
[l]	λ	λέω (“to say”, “to tell”)
[r]	ρ	ρωτάω (“to ask”)
[s]	σ/-ς	σκληρός (“hard”, “tough”)
[z]	ζ	ζάχαρη (“sugar”)
[ks]	ξ	ξέρω (“to know”)
[ps]	ψ	ψάρι (“fish”)
[ts]	τσ	τσατσάρα (“hair comb”)
[dz]	τζ	τζάμι (“window glass”)

Πίνακας 1.3: Τα σύμφωνα της Νέας Ελληνικής και η αναπαράστασή τους στη γραφή.

Για μια τεχνική αναπαράσταση του συστήματος των συμφώνων πατήστε εδώ:
http://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Greek_phonology.

1.5.3 Ο τόνος

Ο τόνος είναι εξίσου σημαντικός με τους φθόγγους για την παραγωγή μιας λέξης. Ο τόνος είναι ένας ανά λέξη και μπορεί να εμφανίζεται σε μία από τις τρεις τελευταίες συλλαβές της λέξης. Ο τόνος είναι χαρακτηριστικό των φωνηέντων. Κατά συνέπεια, μόνο φωνήεντα μπορούν να φέρουν το τονικό σημάδι στη γραφή.

1.6 Οδεύοντας προς την τελειότητα

Μερικοί φθόγγοι μπορεί να επηρεάζονται από τους φθόγγους που τους περιβάλλουν, ή ακόμα και να τους επηρεάζουν αυτοί. Με τέτοιες περιπτώσεις θα ασχοληθούμε στην παρούσα ενότητα, για να βάλουμε και την τελευταία πινελιά στη σχεδόν τέλεια προφορά σας. Έχετε πάντως υπόψη σας ότι η έλλειψη τελειότητας δεν διαταράσσει την επικοινωνία. Ακόμα και αν μείνετε σε όσα είπαμε μέχρι τώρα, ακόμα κι αν η προφορά σας δεν είναι η ιδανική, δεν πειράζει. Οι άλλοι θα καταλάβουν τι θέλετε να πείτε.

1.6.1 Τέσσερα σύμφωνα...

Ακούστε τις ακόλουθες λέξεις:

(14) κρύος, καλός, ακόμα, ακούω

Ο φθόγγος [k] σε αυτές τις λέξεις είναι το γνωστό μας [k], όπως στη λέξη *book*. Ακούστε όμως αυτές τις λέξεις:

(15) κερί, κεράσι, άκυρος, κοιμάμαι

Εδώ το [k] ακούγεται λίγο διαφορετικό. Μοιάζει περισσότερο με τον αρχικό φθόγγο στο *cute* παρά με τον τελικό φθόγγο στο *book*. Προσπαθήστε τώρα να διαβάσετε αυτές τις λέξεις. Όταν προφέρετε τις λέξεις της πρώτης ομάδας, η γλώσσα σας παίρνει οπίσθια θέση. Αλλά όταν προφέρετε τις λέξεις της δεύτερης ομάδας, η γλώσσα σας παίρνει πρόσθια θέση.

Πίσω από τις διαφορές αυτές βρίσκεται ένα κανόνας που επηρεάζει τέσσερις φθόγγους, τους [k], [g], [h], [ɣ]. Τα σύμφωνα αυτά κρατούν την αρχική τους προφορά (όπως την περιγράψαμε στους πίνακες 1.1 και 1.3) όταν ακολουθούνται είτε από

σύμφωνο είτε από τα φωνήεντα [a], [o] και [u]. Η προφορά τους γίνεται πρόσθια όταν ακολουθούνται από τα φωνήεντα [i] και [e].

Στη συνέχεια θα βρείτε παραδείγματα για να τα ακούσετε και να εξασκηθείτε:

- (16a) κλειστός, καλά, κόρη, κούραση / κενός, κύμα
- (16b) χρώμα, χαρά, χώμα, αχούρι / χέρι, χύμα
- (16c) γράφω, γάλα, γόνατο, γουρούνι / γέρος, γύρος
- (16d) γκρεμός, φεγγάρι, αγκώνας, αγγούρι / άγγελος, άγκυρα

1.6.2. ...και ένα φωνήεν

Ακούστε την ακόλουθη λέξη:

(17) παιδεία

Ακούτε το [i] μετά το [δ]; Το ακούτε. Για ακούστε τώρα την ακόλουθη λέξη:

(18) παιδιά

Τώρα ακούτε το [i]; Το ξέρω ότι είναι δύσκολο, διότι η γραφή σε αυτό το σημείο παραπλανά. Ξεχάστε τι βλέπετε μπροστά σας και εστιάστε σε αυτό που ακούτε, ξανά και ξανά (αν χρειαστεί). Αυτό που στην πραγματικότητα ακούτε δεν είναι το [i], αλλά ένα [j], όπως στη λέξη *γύρος* (φωνητικά η λέξη αναπαρίσταται ως [redʝa]).

Ακούστε τώρα την επόμενη λέξη:

(19) δουλεία

Το [i] μετά το [l] ακούγεται καθαρά. Πάμε τώρα στην επόμενη λέξη:

(20) δουλειά

Εδώ όχι μόνο έχει φύγει το [i], αλλά και δεν υπάρχει κανένας άλλος φθόγγος που να έχει πάρει τη θέση του. Όμως κάτι έχει συμβεί στον προηγούμενο φθόγγο. Ακούστε τη λέξη και πάλι: Εδώ δεν έχουμε το συνηθισμένο [l] (βλ. Πίνακες 1.1 και 1.3) αλλά ένα διαφορετικό [l].

Οι διαφορές αυτές αποκαλύπτουν μια γενική φωνητική τάση της Νέας Ελληνικής να απλοποιεί συνδυασμούς φωνηέντων. Όταν ακολουθείται από ένα άλλο φωνήεν, το άτονο [i] έχει δύο δυνατότητες:

- Η μία είναι να τραπεί σε σύμφωνο, όπως στην περίπτωση της λέξης *παιδιά*.
- Η άλλη είναι να απαλειφθεί, επηρεάζοντας το προηγούμενο σύμφωνο, όπως στην περίπτωση της λέξης *δουλειά*.

Δεν θα αναλύσω περισσότερο το φαινόμενο, όχι μόνο για λόγους οικονομίας αλλά κυρίως γιατί πιστεύω ότι μπορείτε να το προφέρετε σωστά χωρίς άλλη βοήθεια (αλλά αν θέλετε να μάθετε περισσότερα πατήστε εδώ: <http://www.foundalis.com/lan/grphdet1.htm>). Προσπαθήστε να διαβάσετε τα υπογραμμισμένα σαν μια συλλαβή και μετά ελέγξτε την προφορά:

(21a) *χωριά, κάποιος, καμιά, πρωτιά, βαθιά, ήπια*

(21b) *γλυκιά, ήλιος, οχιά, μαγκιά*

1.7 Πέρα από τις λέξεις

Το να προφέρει κανείς μεμονωμένες λέξεις είναι διαφορετικό από το να τις προφέρει μαζί, ως συστατικά μιας πρότασης. Εντός της πρότασης οι λέξεις υπόκεινται σε αλλαγές που δεν εξετάσαμε στις προηγούμενες ενότητες. Ακόμα, μια πρόταση μπορεί να έχει πρόσθετα χαρακτηριστικά, που επίσης δεν συζητήθηκαν μέχρι τώρα. Με αυτά τα θέματα θα ασχοληθούμε στην παρούσα ενότητα.

1.7.1 «Λέξεις» μεγαλύτερες από τις λέξεις

Πιστεύω ότι είναι ώρα για την πρώτη σας πρόταση στα Νέα Ελληνικά. Αλλά πρώτα πρέπει να σας συστήσω τον Πέτρο, έναν από τους βασικούς ήρωες του βιβλίου.

(22) Ο Πέτρος είναι από την Αθήνα.

“(-) Peter is from (-) Athens.”

Θα πρέπει εδώ να εξηγήσω τι σημαίνει η πρόταση. Το *είναι* είναι το ρήμα, με τη σημασία “is”, το *από* είναι μια πρόθεση που σημαίνει “from”, η *Αθήνα* είναι η Αθήνα. Οι λέξεις *Ο/την* είναι άρθρα, ισοδύναμα του αγγλικού *the*, και στα Νέα Ελληνικά συνδυάζονται με όλα τα ουσιαστικά, ακόμα και τα κύρια (οι μικρές παύλες δηλώνουν τα ελλείποντα άρθρα στην αγγλική μετάφραση). Προσπαθήστε τώρα να διαβάσετε

την πρόταση και μετά πατήστε για να την ακούσετε. Τι ακούτε; Αν άλλαξα τη γραφή για να αναπαραστήσω πιστά την προφορά, η πρόταση θα ήταν κάπως έτσι:

(23) ΟΠέτρος / είναι / αποτηνΑθήνα
[opetros ine apotinaθína]

Από φωνητική άποψη, το όριο μεταξύ κάποιων λέξεων έχει χαθεί. Αυτές οι λέξεις συμπεριφέρονται σχηματίζοντας μια μεγαλύτερη μονάδα. Αν υπολογίσουμε ότι αυτή η μονάδα έχει έναν μόνο τόνο (με μαύρα στοιχεία στη φωνητική αναπαράσταση) αυτό που έχουμε εδώ είναι μια νέα «λέξη», μεγαλύτερη από τις συνηθισμένες λέξεις. Σημειώστε ότι τα συστατικά τέτοιων μονάδων δεν επιλέγονται στην τύχη. Με άλλα λόγια, δεν μπορείς να σπάσεις την πρόταση 22 με τον ακόλουθο τρόπο:

(24) ? ΟΠετροςείναι / απότην / Αθήνα

Γενικά, οι γραμματικές λέξεις (όπως τα άρθρα και οι προθέσεις) παύουν να είναι ανεξάρτητες και κολλάνε με τις λέξεις-φορείς λεξικής σημασίας (όπως τα ουσιαστικά και τα ρήματα). Ας πάρουμε για παράδειγμα την πρόθεση *από*. Σε μια τέτοια διαδικασία η πρόθεση *από* γίνεται *απο-*. Μεταβάλλεται σε πρόθημα (πρβλ. την αγγλική λέξη *un-known*) χάνοντας τον τόνο της.

Ας πάμε τώρα σε μια άλλη πρόταση:

(25) Ο Πέτρος έκλεισε την πόρτα.
“(-) Peter closed the door.”

Έκλεισε σημαίνει “closed”, η φράση *την πόρτα* αντιστοιχεί στο “the door” (η μικρή παύλα δηλώνει και πάλι το ελλείπον άρθρο στην αγγλική μετάφραση). Είναι εύκολο, πιστεύω, να σπάσουμε την πρόταση σε 3 φωνητικές μονάδες: *ΟΠέτρος / έκλεισε / τηνπόρτα*. Τώρα αφήστε τις δύο πρώτες και ακούστε προσεκτικά την τρίτη φωνητική μονάδα:

(26) τηνπόρτα

Αυτό που ακούσατε δεν ήταν [np]. Ήταν [mb].

(27) [timborta]

Δεν νομίζω ότι χρειάζεται να μπούμε σε τεχνικές λεπτομέρειες (αλλά αν θέλετε να μάθετε περισσότερα πατήστε εδώ: http://en.wikipedia.org/wiki/Modern_Greek_phonology). Αυτό που θέλω να κρατήσετε είναι ότι οι φωνητικές μονάδες υφίστανται αλλαγές παρόμοιες με αυτές που συμβαίνουν στο εσωτερικό των συνηθισμένων λέξεων (πρβλ. τα *im-possible*, *ir-resistible*), και αυτό δεν ισχύει μόνο για τα Νέα Ελληνικά. Αν ανατρέξετε στη γλώσσα σας είμαι βέβαιη ότι θα βρείτε παρόμοια φαινόμενα (άλλη μια ελληνική λέξη).

1.7.2 Επιτονισμός

Ας αρχίσουμε με μια πρόταση με θέμα τον καιρό:

(28) (-) βρέχει.
“It is raining.”

Πρόκειται για μια ελάχιστη πρόταση, που αποτελείται μόνο από ένα ρήμα (τα ρήματα καιρού στα Νέα Ελληνικά δεν έχουν υποκείμενο. Αυτό δηλώνει η μικρή παύλα στη νεοελληνική πρόταση).

Μια τέτοια πρόταση θα μπορούσε να ειπωθεί έτσι:

(29) Βρέχει.
“It is raining.”

Αλλά και έτσι:

(30) Βρέχει;
“Is it raining?”

Η πρώτη πρόταση αποτελεί δήλωση, ενώ η δεύτερη ερώτηση. Όπως βλέπετε, ο επιτονισμός, η μελωδική δομή μιας πρότασης, μπορεί από μόνος του επηρεάσει την

ερμηνεία μια πρότασης, άρα και τη σημασία (πρβλ. με τα Αγγλικά, όπου η παραγωγή ερωτήσεων περιλαμβάνει και συντακτικές αλλαγές).

Ο επιτονισμός μπορεί επίσης να αποκαλύπτει τη στάση του ομιλητή απέναντι σε αυτό που λέει. Ακούστε τις ακόλουθες προτάσεις:

- (31a) Βρέχει!
- (31b) Βρέχει!
- (31c) Βρέχει...
- (31d) Βρέχει...
- (31e) Βρέχει...

Όλες οι προηγούμενες προτάσεις σχολιάζουν τον καιρό, αλλά με διαφορετικό τρόπο. Μία από αυτές εκφράζει ειρωνεία (η μαμά μου παραπονιέται για τη βροχή και εγώ πιστεύω ότι τα παραλέει). Μία εκφράζει έκπληξη (διάβασα το δελτίο καιρού και περίμενα λιακάδα). Μία εκφράζει προειδοποίηση (η κόρη μου ετοιμάζεται να βγει έξω φορώντας μπλουζάκι). Μία εκφράζει απογοήτευση (ετοιμαζόμουν για πικ νικ). Και μία τελευταία εκφράζει ενθουσιασμό (τόρα είμαι γεωργός και περίμενα τη βροχή για να ποτιστεί το χωράφι). Μπορείτε να αντιστοιχίσετε αυτές τις εκδοχές με τις προτάσεις του 31; (Οι σωστές απαντήσεις είναι: ειρωνεία/31d, έκπληξη/31a, προειδοποίηση/31e, απογοήτευση/31c, ενθουσιασμός/31b).

- Ο επιτονισμός αναπαρίσταται στη γραφή από τα σημεία στίξης. Η τελεία συνδέεται με τις απλές δηλώσεις, ενώ το ερωτηματικό συνδέεται με τις ερωτήσεις και η έκπληξη ή ο ενθουσιασμός με το θαυμαστικό. Η ειρωνεία ή ο σαρκασμός, η προειδοποίηση ή η απογοήτευση εκφράζονται με τα αποσιωπητικά (...).
- Ο τόνος των λέξεων δεν επηρεάζεται από τον επιτονισμό. Οι φωνητικές μονάδες στα 31a-31e διατηρούν τον αρχικό τονισμό τους ανεξάρτητα από τον τύπο του επιτονισμού της κάθε πρότασης.

1.7.3 Εστίαση (έμφαση)

Ας δούμε την ακόλουθη πρόταση:

- (32) Ο Πέτρος έφαγε τα ψάρια.
“ (-) Peter ate the fish.”

Το *έφαγε* σημαίνει “ate”, η φράση *τα ψάρια* αντιστοιχεί στο “the fish”. Τα υπόλοιπα τα γνωρίζετε ήδη. Εδώ έχουμε μια απόφαση που χονδρικά περιέχει τις πληροφορίες που διαβάζετε στην αγγλική της μετάφραση.

Ακούστε τώρα αυτή την πρόταση:

(33) Ο ΠΕΤΡΟΣ έφαγε τα ψάρια.

“It is Peter who ate the fish.”

Κι εδώ έχουμε μια απόφαση που περιέχει τις ίδιες πληροφορίες με την προηγούμενη («Ο Πέτρος έφαγε τα ψάρια»). Αλλά η έμφαση (η εστίαση, που δηλώνεται στον λόγο από την απόδοση με δυνατότερη φωνή) στη φράση *Ο Πέτρος* προσδίδει στη δεύτερη πρόταση και μια επιπρόσθετη αντιθετική ανάγνωση: Ο Πέτρος (*και όχι η γάτα, για παράδειγμα*) ήταν αυτός που έφαγε τα ψάρια. Και εδώ, όπως και στην περίπτωση του επιτονισμού, η εστίαση (η έμφαση σε ένα μέρος της πρότασης) από μόνη της παράγει την αντιθετική ανάγνωση (πρβλ. με τα Αγγλικά).

Η εστίαση μπορεί να επηρεάζει και άλλη συστατικά της πρότασης, τα οποία δεν βρίσκονται απαραίτητα στην αρχή της:

(34) Ο Πέτρος έφαγε ΤΑ ΨΑΡΙΑ.

“It was the fish Peter ate.”

Τώρα η αντιθετική ανάγνωση εντοπίζεται στη φράση *τα ψάρια..* Τα ψάρια (*και όχι η σούπα, για παράδειγμα*) είναι αυτό που έφαγε ο Πέτρος.

- Δεν υπάρχει ξεχωριστό σημείο στίξης για να δηλώσει την εστίαση στη γραφή. Μερικές φορές χρησιμοποιούνται πλάγια ή κεφαλαία γράμματα.
- Όπως και στην περίπτωση του επιτονισμού, ο τόνος των λέξεων δεν επηρεάζεται από την εστίαση. Αλλά αφού όλα λέγονται δυνατότερα, και ο τόνος θα είναι αντίστοιχα δυνατότερος.

Θα πρέπει εδώ να ξεκαθαρίσω κάτι: Κανένας δεν περιμένει από εσάς να αποδώσετε στην πράξη την εκφορά προτάσεων, τον επιτονισμό ή την εστίαση. Αυτά θα έρθουν με τον χρόνο και την εμπειρία. Στόχος της ενότητας 1.7 ήταν να σας βοηθήσει να συνειδητοποιήσετε τι συμβαίνει όταν εκφέρουμε μια πρόταση και τίποτα άλλο. Εάν

μέχρι τώρα μπορείτε να διαβάζετε και να προφέρετε μεμονωμένες λέξεις τότε έχετε εκπληρώσει τους στόχους αυτού του κεφαλαίου και είναι καιρός να προχωρήσετε στο επόμενο.

Ναι και όχι

Το νεοελληνικό αντίστοιχο της λέξης “yes” (ναι) ακούγεται σαν το αγγλικό “no”. Πολλοί άνθρωποι που μαθαίνουν Νέα Ελληνικά μπερδεύονται στην αρχή, αλλά μετά το συνηθίζουν. Θα το συνηθίσετε κι εσείς. Να θυμάστε μόνο ότι το νεοελληνικό αντίστοιχο του *no* είναι το *όχι*.

Οι άνθρωποι μπορούν να πουν *ναι* και *όχι* χρησιμοποιώντας τη γλώσσα του σώματος. Για το *όχι* οι άνθρωποι πηγαίνουν πίσω το κεφάλι τους και/ή υψώνουν τα φρύδια τους. Μπορεί επίσης να βγάλουν με εισπνοή έναν ήχο που ακούγεται σαν *τσ*. Για το *ναι*, οι άνθρωποι συνήθως γνέφουν καταφατικά. Αυτή η κίνηση γίνεται πολύ κοντά στον κάθετο άξονα, αλλά στην πραγματικότητα αρχίζει λίγο πιο αριστερά και καταλήγει λίγο πιο δεξιά (με τη δική σας προοπτική).

Φωνάζουμε

Ποιος είπε ότι δεν υπάρχουν μακρά φωνήεντα στα Νέα Ελληνικά; Ακούστε αυτό:

(IX) Πέτροοοοο! Ελένηηηηη!

Αυτά τα μακρά φωνήεντα δεν είναι πραγματικά φωνήεντα. Εδώ απλώς δηλώνουν ότι κάποιος μιλάει φωναχτά. Οι άνθρωποι συχνά φωνάζουν ο ένας στον άλλο, κι αυτό δεν είναι απαραίτητα σημάδι επιθετικής ή προσβλητικής συμπεριφοράς. Να έχετε υπόψη σας ότι η ελληνική κουλτούρα είναι μια κουλτούρα των ανοιχτών χώρων και μερικές φορές η δυνατή φωνή είναι απαραίτητη για να ακουστεί κάποιος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος του κεφαλαίου 1 ήταν η ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων για την εκμάθηση της Ελληνικής, όπως η γνώση της προφοράς και η ανάγνωση/γραφή. Το ελληνικό αλφάβητο αποτελεί την αφετηρία για την παρουσίαση των φθόγγων της Ελληνικής που μαζί με τον τόνο διαμορφώνουν το φωνητικό «προφίλ» κάθε ελληνικής λέξης. Εκτός από μεμονωμένες λέξεις στο κεφάλαιο εξετάζονται και προτάσεις, σαν μια πρώτη εισαγωγή στα φαινόμενα συμφοράς, επιτονισμού και εστίασης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ

αλφάβητο, γράμμα, φθόγγος, φωνήεν, σύμφωνο, τόνος, τονικό σημάδι, επιτονισμός,
έμφαση/εστίαση